

Problematična raba spleta med adolescenti

Z izredno hitrim razvojem spletnih tehnologij se zdi, da praktično ni več področja življenja, ki bi se ga splet ne dotaknil. Toliko bolj to drži za mlajše generacije in zagotovo so adolescenti tudi na tem področju najbolj ranljiva skupina. Splet namreč ni le učinkovito sredstvo pridobivanja najrazličnejših informacij, pač pa, kot bomo videli v predstavljenih raziskavah, tudi prostor pobega iz "realnega", torej fizičnega življenja v neki novi, drugačni svet, kjer je zaradi poljubne nastavitve v osebnem profilu možno preizkušati različne vloge in izražati marsikakšne v realnem – fizičnem - svetu nesprejemljive vsebine.

Adolescentom poleg premagovanja dolgočasje z ogledovanjem spletnih strani in videoposnetkov splet omogoča tudi interakcijo z drugimi. Raziskovalci navajajo naslednje prednosti spletne komunikacije: razširitev posameznikove socialne mreže na ves svet oziroma odstranitev ovire fizičnih razdalj; uporabniki lahko enostavno najdejo ljudi, s katerimi želijo komunicirati – podnevi ali ponoči; spletna komunikacija je lahko anonimna, še posebej, ko ljudje želijo komunicirati s tujci (ali se preizkusiti v vlogi drugačne osebe kot so v resnici); na spletu so dostopni številni edinstveni kanali komunikacije (klepetalnice, forumi, mailing liste, blogi, spletne socialne mreže, naročila za prejemanje informacij), preko katerih je moč komunicirati glede na poseben interes in vrednote. Nadalje imajo informacije prilagodljivost pisanega besedila

– sporočila se lahko pošilja skupinam različnih velikosti in se jih lahko programira za takšne posebne funkcije, kot je avtomatsko kopiranje vnaprej določenega seznama prejemnikov (Hu, 2009). Tako možnost spletne komunikacije vzpostavlja virtualno skupnost. Slednjo bi lahko opredelili kot izkušnjo delitve informacij v prostoru komunikacije, kjer drugi niso fizično prisotni, pogosto pa posamezniku niti niso (osebno) poznani (Wilbur, 1997). Jasno je, da takšne virtualne skupnosti uporabnike poleg številnih prednosti žal izpostavljajo tudi številnim pastem – tako glede zlorabe osebnih informacij kakor tudi negativnih psiholoških učinkov.

Raziskave med adolescenti glede uporabe spleta kažejo na nekatere zelo resne psihološke posledice problematične – neprimerne ali pretirane – rabe spleta. Bistveno so povezane z

adolescentovo stopnjo osamljenosti, depresije, samozavedanja, samozavesti ter dojete socialne podpore (Ceyhan in Ceyhan, 2008; Dowell, Burgess in Cavanaugh, 2009; Erdogan, 2008; Hu, 2009; Lam, Zi-wen, Jin-cheng in Jin, 2009; Leung, 2007; Mesch in Talmud, 2006).

UČINEK NADOMESTITVE IN TEŽAVA UPRAVLJANJA S ČASOM

Učinek nadomestitve in težava upravljanja s časom (time displacement effect) se kaže kot neuspešno upravljanje časa v realnosti in na spletu (Hu, 2009; Lim in Smith, 2008; Lin, Lin in Wu, 2009). Žal ima dan samo štiriindvajset ur in če ljudje preživijo veliko količino časa na spletu, po možnosti z neso-cialnimi aktivnostmi, kot so igranje spletnih iger ali ogledovanje videov, nimajo veliko časa za druženje z vrstniki in družino. Poleg tega raziskovalci na splošno predpostavljajo, da so spletni odnosi šibkejši in zato lažje razpadejo, saj gre za neredne in nepogoste stike, ki so po svoji kakovosti bolj površinski kot odnosi v realnosti. Če je posameznik preveč vpet v določen spletni odnos in celo odnose v realnem življenju nadomešča s spletnimi, se lahko pojavijo določeni psihološki problemi, kot sta osamljenost in regresija socialnih veščin (Erdogan, 2008; Hu, 2009).

Zanimiva je tudi ugotovitev raziskovalcev internetnih odnosov med izraelskimi adolescenti, kjer je bilo ugotovljeno, da imajo spletni prijatelji, s katerimi posamezniki v realnem življenju praktično ne komunicirajo, specialno vlogo – na primer srečevanje na izvenšolskih dejavnostih ob večerih, zlasti ko gre za dejavnosti, povezane s posebnimi interesi. Rezultati so deloma podprli hipotezo, da so spletne vezi šibkejše, manj celostne in manj osebne kot odnosi v realnem življenju, vendar so ugotovili, da vse te lastnosti odnosov ne temeljijo na izvoru prijateljstva (ali je prijateljstvo nastalo preko spleta ali v realnem svetu), pač pa so odločujoči naslednji kriteriji: fizična bližina, isti spol in podobne socialno-ekonomske okoliščine. Logično pa je, da so

spletni prijatelji, s katerimi adolescent nima stika v realnem življenju, praviloma fizično bolj oddaljeni, živijo v drugačnih življenjskih okoliščinah in so verjetneje različnega spola (Mesch in Talmud, 2006).

Težava upravljanja s časom je seveda povezana z nezmožnostjo uravnavanja prostega časa, za kar je ključnega pomena dojemanje dolgočasje. Dolgočasje lahko opredelimo kot negativno stanje zavesti, ki odraža notranji konflikt med pričakovano optimalno in realno dojeto izkušnjo. Tako se dolgočasje pojavi, ko posameznik čuti, da ne more pobegniti "brezvezni" rutini, ko je omejen s preveč obveznostmi ali ko preprosto nima ustreznih veščin, da bi zmozel uspešno preživljati prosti čas. Izogibanje dolgočasu je ena glavnih motivacij za uporabo spleta, kar pomeni, da ko adolescenti aktivno sodelujejo v prijetnih aktivnostih in so z njimi zadovoljni, psihološke potrebe (na primer iskanje vznemirljivih in prijetnih izkušenj) lahko zadovoljijo v realnem svetu. Če pa je prosti čas dojet kot dolgočasen, se adolescenti obrnejo na alternative, ena izmed najprivlačnejših pa je ravno internet (Lin in dr., 2009).

SPLET KOT SREDSTVO POBEGA

Kot štiri specifične uporabe spleta za zadovoljevanje socialnih oziroma psiholoških potreb raziskovalci navajajo komunikacijo s prijatelji in družino, komunikacijo z namenom spoznavanja novih ljudi, pridobivanje informacij in zabavo oziroma pobeg (Bessiere, Kiesler, Kraut in Boneva, 2008; Leung, 2007; Sum, Mathews, Hughes in Campbell, 2008). Glede zabave oziroma pobega se je razvila tako imenovana teorija uravnavanja razpoloženja (mood management theory), ki skuša pojasniti odnos med motivi za uporabo spleta in stresnimi življenjskimi dogodki. Gre pravzaprav za zelo podobno uporabo spleta, kot je tista, ki je bila doslej deležna televizija – z namenom prekritja stresnih misli in nadomestitvijo obremenjujočih razpoloženj. Tako je uporaba medijev, kot so splet, videoigre,

aplikacije na zmogljivejših mobilnih telefonih in tako naprej, postala izredno priljubljen način uravnavanja stresa. Raziskovalci so potrdili, da bolj kot adolescenti in otroci doživljajo stresne dogodke v svojem življenju vznemirjujoče in obremenjujoče, bolj se njihova motivacija za uporabo spleta usmerja v socialno kompenzacijo in uravnavanje stresa (Leung, 2007).

SPLETNA ZASVOJENOST

Spletna zasvojenost je bila kot težava duševnega zdravja prepoznana od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja in se osredotoča na znake oziroma simptome, ki so zelo podobni drugim oblikam zasvojenosti. Gre za nenadzorovano in škodljivo uporabo spleta, za tako imenovano kompulzivno-impulzivno motnjo uporabe spleta in jo širše lahko uvrščamo med motnjo kontrole impulzov (Lam in dr., 2009).

Pretirana uporaba spleta je pogosto opredeljena kot zasvojenost, psihološka odvisnost, ne glede na tip oziroma način uporabe spleta. Konkretna posledica pretirane uporabe spleta se kažejo kot slabši uspeh v šoli, izključitev, socialna izolacija ali motenost dnevnih rutin. Raziskovalci so ugotovili, da je prekomerna uporaba spleta povezana z zlorabo substanc in rizičnimi spletnimi dejanji, kot sta spletni seks in zmenki z neznanimi osebami (Lin in dr., 2009).

Študije so pokazale, da so osebe, ki trpijo za spletno zasvojenostjo, pogosto mladi moški z introvertirano osebnostjo, v zadnjem času pa se razširjenost motnje povečuje tudi med dekleti. Glede rizičnih faktorjev je raziskava med 1618 kitajskimi adolescenti, starimi od 13 do 18 let, izpostavila naslednje: (1) moški spol, (2) zlorabo alkohola, (3) zadovoljstvo z družinskimi odnosi in (4) nedavni stresni dogodek (smrt v družini, ločitev, selitev v drug kraj itd.). Ena najverjetnejših razlag za takšne rizične faktorje je razumevanje spletne zasvojenosti kot vedenjske manifestacije notranjega stresa, ki ga ti mladi ljudje izkušajo. Internet jim

tako predstavlja sredstvo pobega iz stresnih dogodkov in zato dejansko igra vlogo mehanizma soočanja z življenjskimi težavami (Lam in dr., 2009).

RAZLIČNI PRIMERI PROBLEMATIČNE RABE SPLETA MED ADOLESCENTI

Raziskave med ameriškimi adolescenti so pokazale, da večina mladostnikov uporablja splet kot zdrav vir socialne interakcije, kjer delijo ideje, umetniške stvaritve, fotografije, komunikacijo oziroma zbiranje informacij glede šolanja, spletnega novinarstva in blogerstva. A izpostavile so hkrati nevarnost izpostavljenosti najrazličnejšemu spolnim in nasilnim vsebinam, vključno s srečevanjem z nevarnimi ljudmi. Primeri takšnih rizičnih uporab spleta so pornografija, spletno nadlegovanje (bullying), pornografija ter razkrivanje osebnih podatkov. Slednje pogosto zlorabijo spolni prestopniki ali podjetja v komercialne namene. Ugotovljeno je, da so dekleta povečini aktivnejša pri pisanju blogov, medtem ko je za fante značilno igranje spletnih iger, pogosteje tudi sodelujejo pri objavljanju videov in si ogledujejo videe drugih (Dowell in dr., 2009).

Do podobnih ugotovitev so prišli še med turškimi adolescenti, kjer so se osredotočali na stopnjo osamljenosti. Ugotovili so, da so adolescenti, ki so poročali o redni uporabi spleta za pregledovanje spletnih strani, spletno klepetanje, e-pošto in igranje spletnih iger, imeli tudi statistično pomembno višjo stopnjo osamljenosti kot tisti, ki so internet uporabljali manj pogosto. Tako je pogostost uporabe spleta pomemben prediktor osamljenosti (Erdogan, 2008).

a) Objavljanje osebnih informacij

Tako fantje kot dekleta objavljajo osebne informacije na spletu. Ena petina ameriških adolescentov, ki so sodelovali v raziskavi, je na spletu objavila svoj e-poštni naslov. Ravno tako petina poroča o objavi slike, trinajst odstotkov pa jih je objavilo priimek, manj kot

deset odstotkov ime šole, telefonsko številko in 1,2 odstotka celo domači naslov. Dekleta so svoj priimek objavila pogosteje kot fantje.

b) Neprimerne spletne vsebine

Na vprašanje, ali so na spletu že kdaj naleteli na neprimerne slike, je pritrdilno odgovorilo 42 % fantov in 40 % deklet. Tistih, ki so na spletu takšne vsebine aktivno iskali, pa je 18,3 % fantov in 17,9 % deklet. 8,5 % tako fantov kot deklet je bilo preko spleta spodbujenih, da bi govorili o spolnosti, med tistimi, ki so druge k temu spodbujali pa je bilo 22,3 % fantov in 6,1 % deklet.

C) Spletno nadlegovanje

Približno ena tretjina tako fantov (29,5 %) kot deklet (27,8 %) je priznalo, da na spletu objavljajo neprimerne oziroma žaljive komentarje, namenjene drugim. Večinoma so bili namenjeni družinskim članom ali znancem, 6,9 % tako fantov kot deklet pa je žaljivo komentiralo nepoznane osebe.

Effekt kopičenja rizičnih spletnih vedenj

Raziskava je pokazala, da so osebe, ki so javno objavile sliko na spletu, tudi pogosteje objavile neprimeren komentar oziroma se norčevale iz druge osebe. Korelacija med tema dvema dejanjema je statistično pomembna, medtem ko nihče, ki ni objavil svoje slike na spletu, niti ni preko spleta nikogar žaljivo komentiral. Slednja ugotovitev raziskave se zdi logična, sklepamo namreč lahko, da so osebe, ki niso objavile svojih fotografij, najverjetneje manj večje računalništva in ne gre nujno za osebnostne razlike. Osebe, ki so objavile sliko preko spleta, so tudi statistično pomembno pogosteje iskale temo spolnosti oziroma brskale po spletnih straneh s pornografsko vsebino. Medtem ko 60 % deklet in 49,2 % fantov poroča o tem, da imajo na domačem računalniku nastavljene blokade določenih spletnih strani (starševski nadzor), je za fante (32 % vseh, ki imajo doma blokade) statistično pomembno verjetneje, da so sposobni te blokade manipulirati oziroma jih deblokirati.

Tudi tukaj je bila odkrita statistično pomembna korelacija med tistimi, ki so na spletu objavili svojo sliko, in sposobnostjo zaobiti starševski nadzor (Dowell in dr., 2009).

BLOGERSTVO

Blogerstvo oziroma pisanje spletnih dnevnikov je še posebej priljubljeno med najstniki; širše gledano je vsak profil spletnih socialnih mrež pravzaprav oblika spletnega dnevnika, saj se na njem objavlja dogodke iz osebnega življenja, misli, občutja in osebne fotografije. Bistvena razlika pa je v tem, da pri profilih spletnih socialnih mrež lahko omejimo dostop – do profila lahko na primer dostopajo samo potrjeni prijatelji, do nekaterih delov profila pa celo samo izbrane osebe znotraj skupine potrjenih prijateljev.

Pri blogu, spletnem dnevniku, je vsebina po drugi strani v celoti javna. Upravičeno lahko sklepamo, da imajo zato blogi nekoliko drugačno funkcijo kot klasične spletne socialne mreže. Tako nekateri avtorji kot dva najpomembnejša razloga za uporabo blogov navajajo ustvarjalno samoizražanje ter dokumentiranje oziroma delitev osebnih izkušenj. Blogi so postali standardna oblika komunikacije med najstniki, podobno kot mobilni telefoni, e-pošta in spletne klepetalnice. Med temi oblikami in blogerstvom pa seveda obstajajo pomembne razlike: blogi so dostopni kadar koli iz katere koli lokacije; puščajo zapis – sled, ki jo je mogoče shraniti oziroma natisniti, poleg tega pa vključujejo napredne multimedijske elemente. O internetni komunikaciji ni smiselno govoriti kot o površinski ali kot da gre za nekaj brez stika z realnim življenjem. Nasprotno, blogerstvo je za adolescente zelo pomembno, saj pogosto v to dejavnost vložijo precej truda in mu pripisujejo temu primerno vrednost. S tem, ko je omogočena izredno velika svoboda pri oblikovanju profila, se najstnikom nudi priložnost za preizkušanje različnih vlog. S tem so blogi izredno podobni resničnostnim šovom, saj gre za javno spremljanje njihovega življenja in

intimnih podrobnosti v realnem času. Teme, ki se pojavljajo v blogih najstnikov, so zaljubljenost, prijatelji, starši, uporaba substanc, spolnost, pop kultura, motnje hranjenja, šola, depresija, konflikti, samoizražanje in samopoškodovanje (Williams in Merten, 2008).

Gre torej za antagonizem med adolescenti in njihovim okoljem. Splet za adolescenta tako predstavlja nekakšen laboratorij za eksperimentiranje z lastno identiteto, ko iščejo način, da bi našli svoje mesto v svetu okrog sebe. Gre torej za odkrivanje lastne identitete in preverjanje samozavesti. Adolescenci Erikson pripisuje funkcijo končne sestave razvijajoče se identitete ali bolje rečeno različnih elementov identitete v eno. Tako vključuje vse pomembne identifikacije iz preteklosti, hkrati pa jim tudi nasprotuje z namenom ustvariti edinstveno in koherentno celoto (Erikson, 1968/1983). Seveda pa to ni lahka naloga, saj terja kritično distanco od staršev. "Občutek samozavesti je povezan z zaupanjem staršev in s samim otrokom. Samozavest nastane, ko premagamo prvobitni dvom, samo da v puberteti ta dvom obsega celo otroštvo, ki ga je potrebno pustiti za seboj. Zato so v tem primeru za mladostnika zelo pomembna mnenja vrstnikov o njem." (Lesar, 1999, str. 244.)

Raziskava Williamsove in Mertona (2008), kjer so analizirali vsebino sto naključno izbranih najstniških¹ blogov, je pokazala, da so najpogostejše teme, ki so povezane z adolescentovo individuacijo samorazkritje, odnosi z vrstniki, rizična vedenja in spolna raziskovanja.

Vsi profili v naključnem vzorcu so vsebovali osebne fotografije, od tega jih je bilo 17 % označenih kot neprimernih (uriniranje, dekleta brez majic plešejo na mizi, na slikah pijejo alkohol itd). Pojavljale so se tudi fotografije golih fantov, ki so jih posneli tako, da so se fotografirali v ogledalu, in te slike se končajo tik nad genitalijami – tako imenovane V-slike zaradi oblike abdominalnih mišic v obliki črke V nad moškimi genitalijami. Za takšne V-slike je značilno, da sploh ne prikazujejo

dela ali celote obraza fotografirane osebe. Zopet druge fotografije so bile sicer vsebinsko ustrezne, celo izrazito konservativne, a jim je bil dodan komentar, ki se je nanašal na alkohol, uporabo substanc, obscenost ali pa je bila na njih prisotna telesna drža oziroma gesta, ki namiguje na spolnost.

Glede komentarjev o družini jih je bilo 37 % pozitivnih glede staršev in 22 % pozitivnih glede vrstnikov. 16 % sodelujočih je negativno komentiralo starše, le 2 % pa vrstnike. Glede šole je "špricanje" v svojih blogih omenjalo 4 % deklet in (zanimivo!) noben fant. Po drugi strani je željo po nadaljevanju študija (koli-džu) omenjalo 14 % fantov in 13 % deklet. Kar 58 % blogov se je vsebinsko tako ali drugače nanašalo na atletiko (34 % fantov in 24 % deklet). Glede družabnosti je 97 % blogov vsebovalo pozitivne izjave o vrstnikih (100 % pri dekletih in 94 % pri fantih), večina blogov (71 %) je vsebovala teme interesnih področij, kot so filmi, glasba, knjige in hobiji, in 40 % vseh blogov je opisovalo družabna srečanja oziroma obiskane zabave. Pogosto so razkrivali podrobnosti o udeležencevih aktivnostih ..., na primer tudi o ponarejenih izkaznicah za vstop v klub s starostno omejitvijo. Kar 84 % vseh profilov je vključevalo nekakšen tip rizičnega vedenja – 83 % diskusijo o uporabi substanc, 81 % o alkoholu in 27 % o nelegalnih drogah. Skoraj 15 % blogov je opisovalo kriminalno dejanje: 9 % krajo – najpogostejše v trgovini (t. i. shoplifting), ostali pa so opisovali posilstvo, prodajo drog, hazardiranje, vandalizem in vlome v avte. Skoraj polovica blogov se je nanašala na spolnost: 44 % z uporabo profanih izrazov ali fotografij, 16 % pa je govorilo o nekem dogodku, ki so ga izkusili v zvezi s spolnostjo. Pogosto sta raziskovalca zasledila komentarje v zvezi z izgubo deviškosti. 27 % blogov je vključevalo izjavo o fizičnih poškodbah drugega ali sebe – o aktivnosti tolpa, razmišljanje o samomoru, diskusije o pretepih ali slike orožja, ki vključujejo nasilni prizor. Glede razkrivanja osebnih informacij jih je 43 % razkrilo ime, 10 % telefonsko številko, 20 % spletno kontaktno informacijo

(najpogostejše e-poštni naslov). Na splošno ocenjujejo, da je skoraj polovica analiziranih blogov vsebovala takšno informacijo, da bi lahko ogrozila varnost identitete adolescenta.

Komentarji o srečanjih v živo in pogostosti komentarjev takšnih srečanj so bili v analizi označeni kot realni odnosi. 83 % blogov se je nanašalo na takšna srečanja v živo, pa tudi predlagala srečanja v prihodnosti. Profili so imeli povprečno 194 prijateljev pri standardnem odklonu 162,28, kar kaže na izredno raznolikost velikosti spletnih socialnih mrež pri adolescentih. Povprečna frekvenca uporabe bloga (branje oziroma objavljane) je bila 2,79 dneva, pri standardnem odklonu 3,1 dneva. Tako kratki časovni razmiki med objavami kažejo, da adolescenti zelo pogosto uporabljajo spletne socialne mreže za komunikacijo in ohranjanje odnosov. Iz rezultatov lahko sklepamo, da adolescenti spletne socialne mreže uporabljajo kot zelo pomembno metodo medosebne komunikacije (Williams in Merten, 2008).

Za konec se moramo vprašati, kakšne so torej smernice, ki jih nakazuje predstavljena problematika. Zagotovo se morajo tako starši kot pedagogi in drugi strokovni delavci zavedati, da najstnik s problematično rabo spleta predvsem veliko pove o sebi. Zagotovo je najpomembnejši "protiukrep" nadzor nad najstnikovim časom, prebitim na spletu. Ne gre toliko za restriktivno-disciplinski ukrep, pač pa za enega od načinov, kako se zanimamo zanj. To mora biti iz naše države povsem jasno razvidno. Marsikateri najstnik morda ima velike težave na tem področju, pa tega nihče sploh ni opazil – izgovarjajoč se na to, da se na računalništvo preprosto ne spozna. Druga stvar je pomoč najstniku, da bi zmozel aktivneje oziroma bolj zadovoljivo preživljati svoj prosti čas – z vrstniki, fizičnimi oziroma športnimi aktivnostmi zunaj in podobno. Tretja stvar pa je potreba po večjem zanimanju za način, kako adolescenti uporabljajo splet. Bloggerstvo nudi neizčrpno in povsem lahko dostopno količino informacij o tem, kako najstnik išče samega sebe; kako

razmišlja o sebi, družini in vrstnikih; kaj želi, naj si drugi mislijo o njem; predvsem pa, kako doživlja oziroma razume svoj svet in sebe v njem. To so dragocene informacije tako za starše kot strokovnjake, ki so vse pre pogosto spregledane.

LITERATURA:

- Bessiere, K., Kiesler, S., Kraut, R. in Boneva, B. S. (2008). Effects of internet use and social resources on changes in depression. *Information, Communication & Society*, 11 (1), 47-70.
- Ceyhan, A. A. in Ceyhan, E. (2008). Loneliness, depression, and computer self-efficacy as predictors of problematic internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (6), 699-701.
- Dowell, E. B., Burgess, A. W. in Cavanaugh, D. J. (2009). Clustering of internet risk behaviors in a middle school student population. *Journal of School Health*, 79 (11), 547-553.
- Erdogan, Y. (2008). Exploring the relationships among internet usage, internet attitudes and loneliness of turkish adolescents. *Cyberpsychology*, 2 (2), 1-8.
- Erikson, E. H. (1983). *Identity: youth and crisis* London, Boston: Faber and Faber (delo prvič objavljeno 1968).
- Hu, M. (2009). Will online chat help alleviate mood loneliness? *CyberPsychology & Behavior*, 12 (2), 219-223.
- Lam, L. T., Zi-wen, P., Jin-cheng, M. in Jin, J. (2009). Factors associated with internet addiction among adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 12 (5), 551-555.
- Lesar, S. (1999). Ali adolescentom zvoni Ericsson? *Socialna pedagogika*, 3(3), 227-251.
- Leung, L. (2007). Stressful life events, motives for internet use, and social support among digital kids. *CyberPsychology & Behavior*, 10 (2), 204-214.
- Lim, S. in Smith, J. (2008). The structural relationships of parenting style, creative personality, and loneliness. *Creativity Research Journal*, 20 (4), 412-419.
- Lin, C.-H., Lin, S.-L. in Wu, C.-P. (2009). The effects of parental monitoring and leisure boredom on adolescents' internet addiction. *Adolescence*, 44 (176), 993-1004.
- Mesch, G. in Talmud, I. (2006). The quality of online and offline relationships: The role of multiplexity and duration of social relationships. *Information Society*, 22 (3), 137-148.
- Sum, S., Mathews, R. M., Hughes, I. in Campbell, A. (2008). Internet use and loneliness in older adults. *CyberPsychology & Behavior*, 11 (2), 208-211.
- Wilbur, S. P. (1997). *An Archaeology of Cyberspaces*. V: D. Porter (ur.), *Internet culture* (str. 5-22). New York in London: Routledge.
- Williams, A. L. in Merten, M. J. (2008). A review of online social networking profiles by adolescents: implications for future research and intervention. *Adolescence*, 43 (170), 253-274.

-
1. Raziskava je potekala v ZDA, avtorji blogov so bili stari od 16 do 18 let in njihovi blogi so morali imeti "aktiven status", kar pomeni, da so morali v svojem blogu izvesti objavo vsaj 60 dni pred datumom analize. Med avtorji in raziskovalcema ni bilo nobenega dejanskega stika, vsa vsebina je bila javno dostopna na spletu.